

HCS D

**Human capital and social
development.**

2026 – volume 22, issue 4

Inson kapitali va ijtimoiy rivojlanish jurnali.

2026 – 22-jild, 4-son

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SHAROF RASHIDOV NOMIDAGI SAMARQAND DAVLAT
UNIVERSITETI**

**Inson kapitali va ijtimoiy rivojlanish jurnali
Journal Human capital and social development
Журнал Человеческий капитал и социальноеразвитие
Jurnali**

22-jild, 4-son (iyul) 2026.

Jurnal 2021-yilda tashkil topgan.

Davriyligi: har ikki oyda

Davriy nashirning rasmiy nomi: “Inson kapitali va ijtimoiy rivojlanish”-“Human capital and social development”-“Человеческий капитал и социальное развития” O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 19.05.2021 sanada berilgan №1179 guvohnomasi bilan ro‘yhatdan o‘tgan.

Jurnal: O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2023-yil 29-avgustdagi 342/5-son qarori bilan tasdiqlangan Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) Ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yhatiga kiritilgan.

Jurnal asoschilari: Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Inson resurslari va mahalla tarqqiyotini boshqarish instituti.

Nashr etuvchi: SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi.

Xalqaro indeksi: ISSN 3030-3672

Tahririyat telefoni: +998 (94) 283 56 78, +998 (90) 502 13 03

Pochta manzili: 140104, Samarqand shahar., Universitet xiyoboni, 4

Web-sayt: www.hcsd.samdu.uz.

E-mail: muhridinrabbimov@gmail.com

**«INSON KAPITALI VA IJTIMOYIY RIVOJLANISH»
«HUMAN CAPITAL AND SOCIAL DEVELOPMENT»
«ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ И СОЦИАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ»
JURNALI**

Bosh muharrir: t.f.d., prof. Xalmuradov Rustam Ibragimovich

Bosh muharrir o‘rinbosari: i.f.d., prof. Arabov Nurali Uralovich

Kotib: PhD, dots. Nasimov Ikrom Xusanovich

Texnik muharrir: assistent., Rabbimov Muxriddin Musoqul o‘g‘li

TAHRIRIYAT KENGASHI

O‘zFA akademigi, i.f.d., prof. Abdurahmonov Qalandar Xodjayivech

O‘zFA akademigi, i.f.d., prof. G‘ulomov Saidaxror Saidaxmedovich

PhD, professor Arindam Banik (Xalqaro menejment instituti, Hindiston)

PhD, professor (Szechenyi Istvan universiteti, Vengriya) Mahendru Mandeep Kaur

PhD, professor (Balikesir universiteti, Balikesir, Turkiya) Blend Ibrahim

PhD, professor Jiye Li (Sian Jiatong universiteti, Xitoy Xalq Respublikasi)

DSc, professor (Vengriya Qishloq xo‘jaligi va hayotiy fanlar tadqiqot universiteti, Vengriya) Zoltan Lakner

PhD, dots. Djurakulov Shoxrux Davronovich (SamDU)

i.f.n., dots. Yuldashev Shamsiddin Qiyomiddinovich (SamDU)

i.f.n., dots. Nizamov Axtam Numonovich (SamDU)

i.f.n., dots. Bozorov Berdimurod Ulug‘murodovich (SamDU)

i.f.n., dots. Boboqulov Bahromqul Mamatkulovich (SamDU)

i.f.n., dots. Usmonova Dilafruz Karshiyevna (SamDU)

i.f.n., dots. Alibekova Saodat Lapasovna (SamDU)

PhD, dots. Ulug‘murodova Nodira Berdimuradovna (SamDU)

PhD, dots. Eshburiyev Umarbek Rashidovich (SamDU)

PhD, dots. Bakayev Ziyovuddin Toshbolta o‘g‘li (SamDU)

PhD, dots. Karjavova Xurshida Abdumalikovna (SamDU)

PhD, dots. Boltayev Burxon Sadinovich (SamDU)

PhD, dots. Djalilov Faxriddin Azimovich (SamDU)

MAMLAKAT IQTISODIY BARQARORLIGINI OSHIRISHDA EKSPORT DIVERSIFIKATSIYASINING ROLI

Sh.Q.Yuldashev , A.A.Bozorov

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti, Samarqand, O'zbekiston.

OPEN ACCESS

HCSD

Correspondence

Yuldashev

Shamsiddin

Qiyamiddinovich

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti

“Tarmoqlar iqtisodiyoti” kafedrası dotsenti, iqtisod fanlari nomzodi

Bozorov Azizbek Alisher o'g'li

Inson resurslari va mahalla taraqqiyotini boshqarish instituti

2-bosqich talabasi

Email: bazarovaziz0905@gmail.com

Received: 08 June 2026

Revised: 22 June 2026

Accepted: 14 July 2026

Published: 31 July 2026

Funding source for publication: Samarkand State University.

Publisher's Note: HCSD stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: Journal Human capital and social development © 2 by Samarkand State University is licensed <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakat tashqi savdo hajmini oshirishga ta'sir qiluvchi asosiy omillar, mavjud to'siqlar va ulardan foydalanish imkoniyatlari tizimli tahlil qilingan. Eksport diversifikatsiyasi eksport qilinadigan mahsulotlar tarkibini kengaytirish hamda eksport yo'nalishlari geografiyasini yangi bozorlar hisobiga boyitish jarayoni sifatida yoritilgan. Maqolada O'zbekiston tadbirkorlarining eksport salohiyatini oshirish, mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqishdagi asosiy muammolarni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqilgan hamda ular yuzasidan tahliliy xulosalar berilgan. Iqtisodiy murakkablik indeksi (ECI) asosidagi xalqaro tajriba va O'zbekistonning “2030” strategiyasi doirasidagi ustuvor yo'nalishlar qiyosiy tahlil qilindi. Shuningdek, eksportning mamlakat iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshligini mustahkamlashdagi ahamiyati ochib berilib, eksport ko'rsatkichlarini import hajmiga.

Kalit so'zlar: eksport, iqtisodiy barqarorlik, iqtisodiy xavfsizlik, raqobatbardoshlik, tashqi savdo, tayyor mahsulot, diversifikatsiya, bojxona to'lovlari, logistika..

РОЛЬ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКСПОРТА В ПОВЫШЕНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СТАБИЛЬНОСТИ СТРАНЫ.

Аннотация. В данной статье представлен системный анализ основных факторов, проблем и возможностей, влияющих на внешнюю торговлю страны. Диверсификация экспорта рассматривается как процесс расширения ассортимента экспортируемой продукции и охвата новых внешних рынков. В статье изучаются пути повышения экспортного потенциала предпринимателей Узбекистана и устранения проблем, возникающих при выходе продукции на мировой рынок, на основе чего сформулированы аналитические выводы. Проведён сравнительный анализ международного опыта на основе индекса экономической сложности (ECI) и приоритетных направлений Стратегии «Узбекистан — 2030». Также раскрыта роль экспорта в укреплении экономической стабильности и конкурентоспособности страны, разработаны практические предложения по увеличению экспортных показателей относительно объёмов импорта.

Ключевые слова: экспорт, экономическая стабильность, экономическая безопасность, конкурентоспособность, внешняя торговля, готовая продукция, диверсификация, таможенные пошлины, логистика.

THE ROLE OF EXPORT DIVERSIFICATION IN ENHANCING THE COUNTRY'S ECONOMIC STABILITY.

Abstract. This article provides a systematic analysis of the key factors, obstacles, and opportunities affecting the country's foreign trade. Export diversification is examined as the process of broadening the range of exported products and expanding into new external markets. The article investigates ways to strengthen the export potential of Uzbek entrepreneurs and to overcome the problems they face in reaching world markets, drawing corresponding analytical conclusions. A comparative analysis of international experience is conducted using the Economic Complexity Index (ECI) alongside the priority directions of the “Uzbekistan — 2030” strategy. The article further highlights the role of exports in strengthening the country's economic stability and competitiveness, and offers practical proposals aimed at increasing export performance relative to import volumes.

Keywords: export, economic stability, economic security, competitiveness, foreign trade, finished products, diversification, customs duties, logistics.

1. Kirish

Globalashuv va xalqaro iqtisodiy integratsiya jarayonlari kuchayib borayotgan bugungi sharoitda har bir davlatning iqtisodiy barqarorligi hamda jahon bozoridagi mavqei uning eksport salohiyati bilan chambarchas bog'liqdir. Faqat bir yoki ikki turdagi mahsulotga, ayniqsa xomashyo eksportiga tayanib qolgan iqtisodiyotlar tashqi bozordagi narx tebranishlari, iqtisodiy inqirozlar va geosiyosiy o'zgarishlarga nisbatan yuqori darajada ta'sirchan bo'ladi. Shu sababli eksport diversifikatsiyasi bugungi kunda davlat iqtisodiy siyosatining eng muhim strategik yo'nalishlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Eksport diversifikatsiyasi deganda eksport qilinadigan mahsulotlar turini kengaytirish (mahsulot diversifikatsiyasi) hamda eksport geografiasini yangi bozorlarga yoyish (geografik diversifikatsiya) jarayoni tushuniladi. Mazkur jarayon mamlakatning xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini oshirish, iqtisodiy xavfsizligini mustahkamlash va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mahsulot diversifikatsiyasi orqali davlat faqat xomashyo eksport qiluvchi mamlakat sifatida emas, balki yuqori qo'shimcha qiymatga ega tayyor mahsulot ishlab chiqaruvchi va eksport qiluvchi davlat sifatida shakllanadi. Bu esa eksport hajmi va sifatining oshishiga, yangi ish o'rinlari yaratilishiga hamda milliy iqtisodiyot daromadlarining ko'payishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, geografik diversifikatsiya mamlakat eksport bozorlarini kengaytirib, savdo hamkorlari sonini oshirish imkonini beradi. Natijada iqtisodiyot ayrim davlatlarga qaram bo'lib qolmaydi, tashqi "shok"larga nisbatan chidamlilik

kuchayadi va siyosiy-iqtisodiy aloqalar mustahkamlanadi.

Eksport diversifikatsiyasi mamlakat iqtisodiyotiga nafaqat iqtisodiy xavfsizlik va raqobatbardoshlik, balki texnologik rivojlanishni ham olib kiradi. Xalqaro bozorda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun tadbirkorlar mahsulot sifati, qadoqlanishi va ishlab chiqarish jarayonlarini xalqaro standartlarga moslashtirishga intiladi. Bu esa zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, innovatsion yondashuvlardan foydalanish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga zamin yaratadi.

O'zbekistonda ham eksport diversifikatsiyasini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, mamlakat iqtisodiyotini xomashyo eksportidan tayyor mahsulot eksportiga o'tkazish, to'qimachilik, mevasabzavotchilik, elektrotexnika, kimyo va mis sanoati kabi sohalarda yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish ustuvor maqsadlardan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, eksport geografiasini kengaytirish orqali Yevropa Ittifoqi, Janubiy Osiyo, Yaqin Sharq hamda Janubiy-Sharqiy Osiyo davlatlari bilan savdo aloqalarini mustahkamlash bo'yicha izchil choralar amalga oshirilmoqda. Bu esa O'zbekistonning jahon bozoridagi mavqeini mustahkamlash va milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, eksport tarkibining bir tomonlama shakllanishi — xususan, tabiiy resurslar va xomashyo mahsulotlari ulushining yuqoriligi — mamlakat iqtisodiyotini tashqi bozor kon'yunkturasiga qaram qilib qo'yadi. Shu bois eksport diversifikatsiyasi darajasini oshirish, iqtisodiy

murakkablikni kuchaytirish va eksport yoʻnalishlarini kengaytirish masalalarini ilmiy asoslash muhim amaliy ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotning maqsadi — eksport diversifikatsiyasining nazariy asoslarini, xalqaro tajribasini va Oʻzbekiston sharoitidagi amaliyotini tahlil qilib, iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

2. Adabiyotlar tahlili

Eksport diversifikatsiyasi, uning iqtisodiy ahamiyati, mavjud toʻsiqlari hamda rivojlanish imkoniyatlari yuzasidan koʻplab nazariy va amaliy tadqiqotlar olib borilgan. Ushbu tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish har qanday mamlakat uchun muhim strategik omil hisoblanadi, chunki u orqali davlat tashqi savdodan olinadigan daromadlarni oshirish, ichki bozorda mahsulotlar xilma-xilligini taʼminlash, sifat va raqobatbardoshlikni kuchaytirish imkoniyatiga ega boʻladi. Ayniqsa, eksport tarkibining kengayishi iqtisodiyotni tashqi bozorlar tebranishiga nisbatan barqarorroq qiladi hamda uzoq muddatli iqtisodiy oʻsishga xizmat qiladi.

Eksport diversifikatsiyasi nazariy jihatdan bir qator iqtisodchilar tomonidan oʻrganilgan boʻlib, ular orasida Hausmann, Hwang va Rodrik tomonidan ilgari surilgan xalqaro savdo hamda eksportning iqtisodiy oʻsishdagi roli haqidagi yondashuv muhim oʻrin egallaydi. Ushbu yondashuvga koʻra, eksport oʻsishi ikki asosiy yoʻnalishda amalga oshadi: intensiv va ekstensiv oʻsish. Intensiv oʻsish mavjud mahsulotlarning anʼanaviy bozorlardagi eksport hajmini oshirish orqali yuzaga kelsa, ekstensiv oʻsish yangi mahsulot turlarini ishlab chiqarish hamda yangi eksport bozorlarini oʻzlashtirish bilan

bogʻliqdir. Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida aynan ekstensiv rivojlanish muhim ahamiyat kasb etmoqda, chunki dasturiy mahsulotlar, elektron texnologiyalar va raqamli xizmatlar kabi yuqori texnologiyali mahsulotlarga boʻlgan talab jahon bozorida tobora ortib bormoqda.

Eksport diversifikatsiyasining samaradorligini baholashda iqtisodiy murakkablik indeksi (Economic Complexity Index — ECI) muhim koʻrsatkichlardan biri hisoblanadi. Ushbu indeks mamlakat iqtisodiyotini faqat eksport hajmi bilan emas, balki undagi bilim va texnologiyalar darajasi bilan ham baholaydi. Rikardo Hausmann va Sezar Idalgo tomonidan ishlab chiqilgan ushbu metodologiya mamlakat iqtisodiyotini “iqtisodiy ekotizim” sifatida talqin qiladi: mahsulot qanchalik murakkab va kam davlat tomonidan ishlab chiqarilsa, ushbu davlatning iqtisodiy murakkabligi shunchalik yuqori boʻladi. Shu sababli ECI koʻrsatkichi ayrim hollarda yalpi ichki mahsulot (YaIM)dan ham muhimroq indikator sifatida qaraladi. Masalan, faqat tabiiy resurslar eksportiga tayanadigan ayrim mamlakatlar yuqori daromadga ega boʻlishi mumkin, biroq ularning iqtisodiyoti tashqi shoklarga nisbatan zaif hisoblanadi. Aksincha, iqtisodiy murakkabligi yuqori boʻlgan davlatlarda kelajakdagi iqtisodiy oʻsish surʼatlari barqarorroq boʻlishi kuzatiladi.

Oʻzbekistonda ham eksportni diversifikatsiya qilish masalasi dolzarb iqtisodiy yoʻnalishlardan biri boʻlib qolmoqda. Mamlakatda bu borada qator normativ-huquqiy hujjatlar va strategik dasturlar amalga oshirilmoqda. Xususan, “Oʻzbekiston — 2030” strategiyasida eksport hajmini sezilarli darajada oshirish, yangi bozorlarni oʻzlashtirish hamda tayyor mahsulot eksportini

kengaytirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan; unda qurilish materiallari, elektrotexnika, yengil sanoat va maishiy kimyo mahsulotlari eksportini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgan. Shu bilan birga, O'zbekistonning Jahon savdo tashkilotiga (JST) a'zo bo'lish jarayoni ham eksport diversifikatsiyasini jadallashtirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda: JST talablariga mos ravishda bojxona tartib-taomillarini soddalashtirish, xalqaro standartlarga mos sifat infratuzilmasini yaratish, sanitariya va fitosanitariya talablarini takomillashtirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar olib borilmoqda.

Eksportni qo'llab-quvvatlash maqsadida qabul qilinayotgan davlat dasturlari ham tadbirkorlar uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Xususan, logistika xarajatlarining bir qismini davlat tomonidan qoplash, xalqaro sertifikat olish va xorijiy ko'rgazmalarda ishtirok etish xarajatlarini kompensatsiya qilish tizimlari eksport salohiyatini oshirishga xizmat qilmoqda. Bojxona kodeksi va tashqi savdo faoliyatini tartibga soluvchi hujjatlarning raqamlashtirilishi esa eksport jarayonlarini soddalashtirib, tadbirkorlik subyektlari uchun qulay muhit yaratmoqda.

Mazkur mavzuni tadqiq etishda iqtisodchi olim Nishonboy Sirajiddinovning ilmiy qarashlari ham muhim ahamiyatga ega. Olim o'z tadqiqotlarida O'zbekiston eksportining ayrim davlatlarga yuqori darajada bog'lanib qolishi iqtisodiy xavf tug'dirishini ta'kidlaydi. Uning fikricha, JSTga a'zo bo'lish orqali O'zbekiston uchun AQSH, Kanada, Yaponiya va boshqa rivojlangan davlatlar bozorlari ochilishi mumkin; xalqaro savdo qoidalariga asoslangan tizim esa tashqi savdoda barqarorlikni ta'minlaydi va

kutilmagan cheklovlar xavfini kamaytiradi. Sirajiddinov tadqiqotlarida eksportni rivojlantirishdagi asosiy muammolar sifatida mahalliy korxonalarning raqobatbardoshligi pastligi, xalqaro akkreditatsiyadan o'tgan laboratoriyalarning yetishmasligi hamda huquqiy bazani JST talablariga moslashtirishdagi murakkabliklar ko'rsatib o'tilgan. Muallif ushbu muammolarni bartaraf etish uchun xalqaro standartlarga mos sifat infratuzilmasini yaratish, xomashyo eksportidan tayyor mahsulot eksportiga o'tish hamda logistika xarajatlarini kamaytirish zarurligini ta'kidlaydi.

Umuman olganda, ilmiy adabiyotlar va amaliy tajribalar eksport diversifikatsiyasi mamlakat iqtisodiy barqarorligi, raqobatbardoshligi va texnologik rivojlanishining muhim omili ekanligini ko'rsatadi. Shu sababli O'zbekistonda eksport tarkibini kengaytirish, yangi bozorlarga chiqish va xalqaro standartlarga moslashish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar milliy iqtisodiyotning uzoq muddatli rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

3. Metodologiya

Ushbu maqolada eksport diversifikatsiyasining iqtisodiy o'sishdagi o'rni hamda eksport siyosatining istiqbollari chuqur ilmiy tahlil qilindi. Tadqiqotda keng ko'lamli metodologik yondashuv qo'llanilib, sifat (qualitative) va miqdoriy (quantitative) tadqiqot usullari integratsiya qilindi: qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv, statistik ma'lumotlarni umumlashtirish hamda me'yoriy-huquqiy hujjatlarni kontent-tahlil qilish usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi eksport diversifikatsiyasining iqtisodiy o'sishga ta'sirini statistik ma'lumotlar asosida

tahlil qilish hamda eksport siyosati strategiyalarining samaradorligini baholashdan iborat bo'ldi.

Tahlil jarayoni dastlab nazariy yondashuv asosida olib borilib, eksport va diversifikatsiya bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar hamda iqtisodiy konsepsiyalar o'rganildi. Metodologik jihatdan eksport diversifikatsiyasi odatda

ikki asosiy yo'nalishda o'rganiladi: mahsulot diversifikatsiyasi (eksport qilinadigan mahsulot turlarini kengaytirish) va geografik diversifikatsiya (yangi tashqi bozorlarni o'zlashtirish). Quyidagi jadvalda ushbu ikki yo'nalishning asosiy tavsiflari qiyosiy tarzda keltirilgan.

Yo'nalish	Mazmuni	Asosiy vosita/omil
Mahsulot diversifikatsiyasi	Eksport qilinadigan tovar va xizmatlar assortimentini kengaytirish, xomashyodan tayyor mahsulotga o'tish	Qo'shimcha qiymat zanjirini uzaytirish, ishlab chiqarish texnologiyasini modernizatsiya qilish
Geografik diversifikatsiya	Yangi tashqi bozorlarni o'zlashtirish, savdo hamkorlari sonini oshirish	Savdo shartnomalari, imtiyozli rejimlar (masalan, GSP+), transport-logistika koridorlari

O'zbekiston sharoitida eksport diversifikatsiyasi bugungi kunda iqtisodiy islohotlarning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mamlakat eksport hajmini 40 milliard AQSH dollarigacha yetkazish maqsadi qo'yilgan bo'lib, so'nggi yillarda eksport tarkibida sezilarli tarkibiy o'zgarishlar kuzatilmoqda. Xususan, oltin eksporti ulushi hali ham yuqori bo'lsa-da, sanoat mahsulotlari, xizmatlar eksporti hamda qayta ishlangan qishloq xo'jaligi mahsulotlari ulushi barqaror o'sib bormoqda. To'qimachilik, kimyo sanoati (o'g'itlar), mis mahsulotlari hamda elektrotexnika eksporti shular jumlasidandir. Shuningdek, IT-xizmatlar, turizm va transport xizmatlari eksporti ham jadal rivojlanmoqda.

Metodologik tahlilda geografik diversifikatsiya alohida yo'nalish sifatida ko'rib chiqildi. Bunda O'zbekistonning an'anaviy MDH bozorlaridan tashqari Yevropa Ittifoqi, Janubiy Osiyo va Yaqin Sharq davlatlariga chiqish imkoniyatlari

tahlil qilindi. GSP+ rejimi doirasida Yevropa bozorlariga ko'plab mahsulotlarni boj to'lovlarisiz eksport qilish imkoniyati mavjudligi geografik diversifikatsiyaning muhim omili sifatida qayd etildi.

Shuningdek, mahsulot murakkabligini oshirish (product complexity) yondashuvi ham metodologiyaaning muhim qismi sifatida o'rganildi. Ushbu yondashuvga ko'ra, xomashyo eksportidan voz kechib, yuqori qo'shilgan qiymatga ega tayyor mahsulotlar ishlab chiqarish va eksport qilish iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Masalan, paxta tolasi o'rniga tayyor kiyim-kechak, mis xomashyosi o'rniga esa elektrotexnika mahsulotlari eksporti mamlakat daromadini sezilarli darajada oshiradi. Metodologiyada raqamlashtirish va "yagona darcha" tizimi ham muhim o'rin egallaydi — eksport jarayonlarini soddalashtirish, byurokratik to'siqlarni kamaytirish hamda xalqaro sertifikatlash

tizimlarini joriy etish orqali eksport o'zgarishlar yuz berayotganini ko'rsatadi. samaradorligini oshirishga alohida e'tibor 1-jadvalda keltirilgan dinamika shuni qaratilgan. tasdiqlaydiki, eksport hajmi barqaror

4. Natijalar va muhokama

So'nggi besh yillik statistik o'sish tendensiyasiga ega bo'lib, 2021–2025 yillar oralig'ida deyarli ikki ma'lumotlar O'zbekiston eksportida ham barobarga yaqinlashdi. hajm, ham tarkib jihatidan sezilarli

1-jadval.

O'zbekiston eksport hajmi dinamikasi, 2021–2025 yy. (mlrd AQSH dollari)

Yil	Eksport hajmi, mlrd \$	O'sish sur'ati	Izoh
2021	16,61	+10,0%	2020 yilga nisbatan
2022	≈19,7	—	2023 yil o'sish sur'ati asosida hisoblangan
2023	24,4	+23,8%	shundan oltin — 8,2
2024	26,94	+8,4%	shundan qimmatbaho metallar — 7,48
2025 (yanv.–noyab.)	30,9	+26,2%	11 oylik ma'lumot

Manba: O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi rasmiy ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Hajmiy o'sish bilan bir qatorda, eksport tarkibida ham tarkibiy siljishlar kuzatilmoqda. 2-jadvalda 2022–2023 yillar oralig'ida asosiy tovar guruhlarning eksportdagi ulushi qanday o'zgarganligi keltirilgan.

2-jadval. Eksport tarkibidagi asosiy tovar guruhlari ulushining o'zgarishi, 2022–2023 yy. (%)

Mahsulot guruhi	2022 yil	2023 yil	O'zgarish
Oltin	20,8%	33,4%	+12,6 b.p.
Sanoat mahsulotlari	22,2%	16,6%	–5,6 b.p.
Oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar	8,3%	7,3%	–1,0 b.p.
Kimyoviy vositalar	6,6%	5,4%	–1,2 b.p.
Mashina va transport uskunalari	4,9%	5,3%	+0,4 b.p.

Manba: O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi rasmiy ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

2-jadval ma'lumotlari muhim va bir qarashda ziddiyatli xulosaga olib keladi: rasmiy diversifikatsiya siyosatiga qaramasdan, 2022–2023 yillarda eksport tarkibida oltinning ulushi sezilarli oshgan (20,8%dan 33,4%gacha), sanoat mahsulotlarining ulushi esa aksincha qisqargan (22,2%dan 16,6%gacha). Bu holat, birinchi navbatda, jahon bozorida oltin narxining keskin ko'tarilishi va uning eksport hajmini tezlashtirgani bilan izohlanadi, biroq shu bilan birga eksport tarkibining bitta mahsulotga bog'liqligi hali ham yuqori ekanligini ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, oltinsiz eksportning barqaror va nisbatan tezroq o'sishini (2023 yilda oltinsiz eksport 4,5 foizga o'sgan) diversifikatsiya siyosatining haqiqiy samaradorligini baholovchi asosiy ko'rsatkich sifatida qabul qilish maqsadga muvofiqdir — oltin narxidagi tebranishlar tufayli yuzaga keladigan statistik "yaxshilanish"lar diversifikatsiya darajasini noto'g'ri talqin qilishga olib kelmasligi kerak.

Xizmatlar eksportining kengayishi ham geografik va tarmoq diversifikatsiyasining muhim yo'nalishi sifatida ajralib turadi: 2025 yilning yanvar–noyabr oylarida xizmatlar eksporti 8,47 mlrd dollarni, ya'ni umumiy savdo eksportining 27,4 foizini tashkil etib, o'tgan yilning mos davriga nisbatan 28,9 foizga o'sgan. Bunda turizm (4,52 mlrd dollar), transport (2,63 mlrd dollar) va IT-xizmatlar (666,8 mln dollar) yetakchilik qilmoqda — bu tendensiya mamlakat eksportining an'anaviy tovar-xomashyo modelidan yuqori texnologiyali va xizmat-yo'naltirilgan modelga bosqichma-bosqich o'tayotganidan dalolat beradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, eksport diversifikatsiyasi O'zbekiston iqtisodiy o'sishining muhim

va strategik omillaridan biridir. Shu bilan birga, mavjud geografik, logistika, sifat va tarkibiy muammolar diversifikatsiya jarayonini biroz sekinlashtirmoqda. Xususan, O'zbekistonning dengizga to'g'ridan-to'g'ri chiqish imkoniga ega emasligi transport xarajatlarini oshiradi, xalqaro sertifikatlash tizimining to'liq rivojlanmaganligi esa yuqori qiymatli bozorlarga kirishni cheklaydi. Bundan tashqari, mahalliy ishlab chiqaruvchilarning xalqaro sifat standartlariga to'liq mos kelmasligi, eksportni moliyalashtirish va sug'urtalash mexanizmlarining yetarlicha rivojlanmaganligi ham eksport salohiyatidan to'liq foydalanishga xalaqit beruvchi omillar sifatida qayd etilishi lozim.

Biroq ushbu muammolarga qaramasdan, mavjud imkoniyatlar diversifikatsiya jarayonini jadallashtirish uchun yetarli asos yaratadi. JSTga a'zolik jarayoni, GSP+ rejimi, yangi transport koridorlari (jumladan, Markaziy Osiyo–Xitoy va Trans-Kaspiy yo'nalishlari) hamda IT va sanoat tarmoqlarining rivojlanishi O'zbekiston eksport salohiyatini kengaytirish uchun muhim omillardir. Ayniqsa, to'qimachilik, IT-eksport va mis klasteri kabi sohalarda yuqori qo'shilgan qiymat yaratish katta iqtisodiy istiqbollarga ega.

Tahlil asosida quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

— Xalqaro standartlarga mos akkreditatsiyalangan sinov va sertifikatlash laboratoriyalari tarmog'ini kengaytirish, shu orqali eksport mahsulotlarining sifat infratuzilmasini mustahkamlash;

— Transport-logistika xarajatlarini kamaytirish maqsadida ko'p tarmoqli transport koridorlarini rivojlantirish va tranzit imkoniyatlarini kengaytirish;

— Kichik va o'rta tadbirkorlik subyektlarini eksport kreditlash va sug'urtalash mexanizmlari bilan qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish;

— Yuqori texnologiyali va xizmatlar eksportini (IT, turizm, transport xizmatlari) rag'batlantiruvchi maxsus dasturlarni joriy etish;

— Eksport bozorlari geografiyasini kengaytirish maqsadida yangi savdo shartnomalari va imtiyozli rejimlarni izchil muzokaralar orqali kengaytirish.

5. Xulosa

Xulosa qilib aytganda, eksport diversifikatsiyasi nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlovchi omil, balki milliy iqtisodiyotning barqarorligi va raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy strategik yo'nalish hisoblanadi. Mahsulot va geografik diversifikatsiya jarayonlarining uyg'un olib borilishi mamlakat iqtisodiyotini tashqi shoklarga nisbatan chidamli qiladi, texnologik rivojlanishni rag'batlantiradi va uzoq muddatli barqaror o'sishga zamin yaratadi. Shu bois diversifikatsiya

indeksini oshirishga qaratilgan siyosat, sifat infratuzilmasini mustahkamlash, logistika xarajatlarini kamaytirish hamda eksportni moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan investitsiyalar O'zbekiston iqtisodiyotining uzoq muddatli barqaror rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Mamlakat iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda eksport faoliyatining tarkibiy va geografik jihatdan diversifikatsiyalangan bo'lishi alohida ahamiyat kasb etadi. Eksport diversifikatsiyasi milliy iqtisodiyotning tashqi bozorlardagi o'zgarishlarga bog'liqligini kamaytirish, valyuta tushumlari barqarorligini ta'minlash, ishlab chiqarish tarmoqlarining raqobatbardoshligini oshirish hamda iqtisodiy o'sishning uzoq muddatli manbalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu sababli eksport tarkibini kengaytirish va yangi bozorlarni o'zlashtirish iqtisodiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Hausmann R., Hwang J., Rodrik D. What You Export Matters // Journal of Economic Growth. — 2007.
2. Hidalgo C. A., Hausmann R. The Building Blocks of Economic Complexity // Proceedings of the National Academy of Sciences. — 2009.
3. The Atlas of Economic Complexity (Harvard Growth Lab). — atlas.cid.harvard.edu
4. The Observatory of Economic Complexity (OEC). — oec.world
5. Sirajiddinov N. S. O'zbekistonning Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishi: muammolar va istiqbollar: monografiya.
6. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Tashqi savdo aylanmasiga oid oylik va yillik press-revizlar. — stat.uz
7. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Tashqi savdo aylanmasi bo'yicha oylik va yillik hisobotlar. — stat.uz
8. O'zbekistonning 2023-yildagi tashqi savdo aylanmasi // Sputnik O'zbekiston, 2024.
9. 2024-yilda O'zbekistonning tashqi savdo aylanmasi \$66 mlrddan oshdi // Spot.uz, 2025.
10. O'zbekiston oziq-ovqat va elektr eksportini oshirdi // Spot.uz, 2025.

CONTENTS

1	Shakarov Davron Ulashboyevich	4-14
	RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA QURILISH XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-USLUBIY JIHATLARI	
2	Aminov Jonibek Boxodirovich	15-22
	TURISTIK XIZMATLARNING IQTISODIY MAZMUNI VA HUDUDIY RIVOJLANISHDAGI O'RNI	
3	Sa'dullaev Behzod Sodiq o'g'li	23-30
	RAQAMLI INFRATUZILMA VA INSON KAPITALINING RIVOJLANISH TAHLILI	
4	Xasanov Axmadjon Shodiyarovich	31-38
	RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINING IQTISODIY RESURLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	
5	Sultonov Mexriddin Zuxriddin o'g'li	39-45
	GASTRONOMIK TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI (FARG'ONA TURISTIK MINTAQASI MISOLIDA)	
6	Toshxujayev Mustafaxon Abduvosi o'g'li	46-50
	O'ZBEKISTON HUDUDIY TURIZM RESURLARINING XIZMAT KO'RSATISH SOHASI BARQAROR O'SISHIGA HISSASI	
7	Ulug'muradova Nodira Berdimuradovna	51-59
	KICHIK BIZNESDA MEHNAT MUNOSABATLARINI INSTITUSIONAL TRANSFORMATSIYALASHNING MODULLI MEXANIZMI	
8	Yuldashev Shamsiddin Qiyamiddinovich, Bozorov Azizbek Alisher o'g'li	60-67
	MAMLUKAT IQTISODIY BARQARORLIGINI OSHIRISHDA EKSPORT DIVERSIFIKATSIYASINING ROLI	
9	Pardaev Mamayunus Qarshiboevich, Usmonov Behruz Sharofiddin o'g'li	68-76
	KORXONALARDA KOMPENSATSIYA VA IMTIYOZLAR PAKETINING MEHNAT UNUMDORLIGIGA TA'SIRINI IQTISODIY-STATISTIK BAHOLASH	
10	Zhao Yi	77-89
	HOW DIGITIZATION BRIDGES THE SERVICE ECONOMY WITH THE GREEN ECONOMY IN SUSTAINABLE TOURISM	
11	Shakarov Zafar Gafforovich	90-98
	MEHNAT MOBILIGINING IJTIMOIY-IQTISODIY RIVOJLANISH JARAYONLARIGA TA'SIRINI BAHOLASH	
12	B.B.Himmatova	99-108
	ULGURJI SAVDO XIZMATLARINING IQTISODIY MOHIYATI, XUSUSIYATLARI VA XIZMATLAR SOHASIDAGI O'RNI	
13	Xomitov Komiljon Zoitovich	109-117
	QISHLOQ HUDUDLARIDA AHOLINI NORASMIY ISH BILAN BANDLIK DARAJASINI KAMAYTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	
14	Талимова Л.А., Давлатова М.П., Расулов З.Ж.	118-125
	СТИМУЛИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ. ОПЫТ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН	
15	Safin Farid Gubaydullayevich, Porsayev Ganidjan Muxamedovich, Qobulov Dilshod Qodir o'g'li	126-134
	QIYOSIY YONDASHUV BILAN OBYEKT QIYMATINI BAHOLASHNING ISHONCHLILIGI VA ANIQLIGI MASALASI	

16	Xudayberganov Zoxidjon Djurakulovich	135-144
	AXBOROT XIZMATLARI BOZORINING IQTISODIY TABIATI VA RAQOBAT XUSUSIYATLARI	
17	Karimova Aziza Maxomadrizoyevna, Sindarov Shuxrat Keldiyorovich	145-154
	TIJORAT BANKLARINING ISLOMIY DARCHALARIDA MIJOZLAR MABLAG'LARINI JALB QILISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	
18	Murodov Alisher Murodjon o'g'li	153-162
	DAVLAT INSTITUTLARI VA IQTISODIY BARQARORLIK	
19	Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li	163-171
	RIVOJLANAYOTGAN VA BOZOR IQTISODIYOTIGA O'TAYOTGAN MAMLAKATLARDA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARINING UGLEROD INTENSIVLIGIGA TA'SIRINI ENERGIYA INTENSIVLIGI DARAJALARI BO'YICHA PANEL EKONOMETRIK BAHOLASH	
20	Rasulov Zokir Jakhongirovich, Aymukhamedov Begzad Sultanbek ugli, Davlatova Madinabonu Pulat kizi	172-180
	BUSINESS PLANNING IN THE NEW ECONOMY OF UZBEKISTAN: INSTITUTIONAL SHIFTS, MACROECONOMIC CONSTRAINTS AND AN ADAPTIVE PLANNING FRAMEWORK	
21	Xalbayev Shaxriyor Abdullayevich	181-189
	TURIZM KORXONALARINING IQTISODIY SALOHİYATINI BOSHQARISH VA RIVOJLANTISH STRATEGIYASI	
22	Norboyev Allayor Ismoilovich	190-195
	Demografik o'zgarishlar sharoitida mehnat salohiyatining iqtisodiy barqarorlikdagi roli	
23	Fukuda Hiroki	196-202
	MECHANISMS FOR STIMULATING GREEN INNOVATION IN THE INDUSTRIAL SECTORS OF SAMARKAND REGION	
24	Haydarov Jamol Kamol o'g'li	203-211
	KORXONALARDA ZAMONAVIY XIZMATLARNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOİY-IQTISODIY AHAMIYATI, MOHIYATI VA TAMOIYILLARI	
25	Yakupova Ayzada Nizamatdinovna	212-219
	QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARINING BARQAROR RIVOJLANISHI: ILMIY QARASHLAR EVOLYUTSIYASI VA ZAMONAVIY TALQINI	
26	Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li	220-226
	O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASINING INNOVATSION RIVOJLANISH DARAJASINI BAHOLASHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI VA KO'RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	
27	Abduazizov Bektosh Mamarayim o'g'li	227-234
	O'ZBEKISTON XUSUSIY SEKTORIDA MEHNATGA TALAB VA BANDLIK DINAMIKASI	
28	Erbo'tayev Azimjon Qaxromon o'g'li	235-242
	AGROTURISTIK XIZMATLAR BOZORINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	
29	Nafasov Ruslan Uraljon o'g'li	243-249
	SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIDA RAQAMLI TIBBIY XIZMATLAR EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISH ORQALI IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH	
30	Rabbimov Muxriddin Musoqul o'g'li	250-258
	O'ZBEKISTON MOLIYA BOZORIDA XALQARO KREDIT MUNOSABATLARINING RIVOJLANISHI VA IQTISODIY BARQARORLIK KO'RSATKICHLARI	